

Литовченко (Чугай) Н. М.

аспірант кафедри дизайну, Черкаський державний технологічний університет

ПОНЯТТЯ ФОРМИ: ВІД ФІЛОСОФІЇ ДО ДИЗАЙНУ

Анотація. В статті досліджено виникнення та еволюція поняття форми, розглянуто його значення в дизайнерській діяльності; визначено основні характеристики форми.

Ключові слова: форма, матеріал, функція, дизайнерська діяльність.

Аннотация. Литовченко (Чугай) Н. Н. Понятие формы: от философии к дизайну. В статье исследовано возникновение и эволюция понятия формы, рассмотрены его значение в дизайнерской деятельности; определены основные характеристики формы.

Ключевые слова: форма, материал, функция, дизайнерская деятельность.

Annotation. Litovchenko (Chugai) N. N. The concept of forms: from philosophy to design. In the article investigated the origin and evolution of the concepts of form, discusses its importance in the design of activities; the main characteristics of the form.

Keywords: form, material, function, design activities.

Постановка проблеми. Зазначена тема досить актуальна у сучасному дизайні. Форма є першим етапом в осягненні речі, тільки після одержання враження від форми людина звертає увагу на колір, фактуру тощо. Форма має великий емоційний вплив на людину, і якщо колір у різних культурах може символізувати кардинально протилежні смисли, то та або інша форма несе в собі цілком певну емоцію. З цього випливає, що принципи й закони формоутворення є невід'ємною частиною етапів дизайнерського проектування.

Зв'язок роботи з науковими планами. Напрямок дослідження, проведено згідно плану науково-дослідної роботи Черкаського державного технологічного університету. Робота виконана в рамках реалізації Постанови Кабінету міністрів України № 37 від 20.01.1997 р. "Про першочергові заходи щодо розвитку національної системи дизайну та ергономіки і впровадження їх досягнень у промисловому комплексі, об'єктах житлової, виробничої і соціально-культурної сфер".

Мета статті – дослідити виникнення та еволюцію поняття «форма», проаналізувати, яке значення має форма у дизайнерській діяльності, визначити основні характеристики форми.

Аналіз останніх досліджень та виклад основного матеріалу. У світлі досліджуваних питань, пов'язаних з поняттям форми у дизайні величезний внесок належить одному з видатних діячів культури початку ХХ ст., представнику школи Баухауз – Йоханнесу Іттену (праця «Искусство формы»).

На початку ХХІ ст. теорія одержала подальший розвиток у працях Дональда Норманна («Дизайн привичних вещей»), Тетяни Бистрової («Вещь, форма, стиль») тощо.

Форми присутні повсюду, вони невід'ємні від нашого світу і від всього, що робить людина. "Створення речей... процес виникнення нових форм відповідно до задуму людини"[1].

Поняття форми у філософії – поняття філософії, яке визначається відносно до понять змісту і матерії.

Поняття форми предмета – взаємне розташування меж (контурів) предмета, об'єкта, а також взаємне розташування точок, ліній.

Поняття «форми» в дизайні грає важливу роль, оскільки придумана річ має право на існування тільки після того, як вона приймає форму, і тільки тоді ця річ стає значущою для людини і починає нести якийсь сенс [3].

В словниках існує декілька визначень поняття "форма". За тлумачним словником Даля "форма" (лат., франц.) – фігура, зовнішній вигляд, образ, нарис. У словнику Ожегова дається визначення форми як:

- способу існування змісту, невід'ємного від зовнішнього вигляду;
- зовнішнього вигляду, видимості;
- зовнішнього контуру, зовнішнього вигляду виробів.

Ілюстрований словник-довідник з дизайну пропонує таке визначення поняття. Форма – це морфологічна і об'ємно-просторова структурна організація об'єкта, що виникає в результаті змістовного перетворення матеріалу; так само це

Надійшла до редакції 15.12.2012

зовнішній або структурний вираз будь-якого змісту, найважливіша категорія і предмет творчої діяльності – літератури, мистецтва, архітектури і дизайну [2].

Люди користуються формою ще з тих пір, як навчилися малювати символи на піску або розповідати історії за допомогою малюнків на стінах печер [3].

Взагалі, найбільш повне і зрозуміле для осмислення дизайнерської діяльності уявлення про форму склалося ще в античності. Це пояснюється тим, що вся культурна діяльність античного світу була заснована на ремісничому виробництві, яке було поширене і розвинене. Крім того, відбиток ремісничої діяльності відкладався на всі сфери життя людини і на її мислення.

У ті часи під формою розумілася якась структура, яка не має тілесного, речового існування, але значно визначає основні властивості і характеристики предмета. Відомо, що Арістотель визначав основні характеристики предмета не тільки як загальні, основні, а й індивідуальні характеристики, виявляючи особливості окремо взятого предмету, його відмінні ознаки. Арістотель наполягав на співвіднесенні поняття форми з поняттям матерії, вважаючи їх невіддільними. Згідно теорії Арістотеля, форма є те, за рахунок чого певна річ є саме такою, якою вона є.

Форма – це межа речі, яка визначає її і, тим самим, відокремлює від всього оточення, задає індивідуальні особливості речі. Форма не тільки визначає значення речі – “що?”, але і ставить її положення – “де?”.

Починаючи ще з часів античності, теоретики розглядали форму як носій суттєвих ознак речі, які відрізняють його від інших предметів і визначають його зовнішній вигляд. За формою предмета людина визначає його призначення, характер користування, відрізняє його від інших предметів. Дана характеристика форми здається очевидною, але є дуже важливою і найбільш значущою в процесі сприйняття предмета.

Для дизайнера вкрай суттєво у процесі створення предмета покладатися на цей факт. Важливо, щоб предмет, створюваний дизайнером, проходив процес розпізнавання людиною за найбільш короткий проміжок часу. Відомо, що чим менше часу витрачено людиною на визначення призначення і суті предмета, тим кращий вплив предмета на підсвідомість людини, тим більш сприятливе ставлення людини до цього предмета. І навпаки, чим довше процес розпізнавання, тим більша вірогідність того, що предмет буде відкинутий людиною.

Також, в значенні форми, як основного чинника для визначення призначення речі, важливе розуміння про межі предмета і зв'язки частин. Як вже говорилося, предмет, втрачаючи форму, перестає існувати. Будь-яка річ, створена людиною, має своє призначення. Вона може бути використана і для нових цілей, але до тих пір, поки є можливість її використання за прямим призначенням, справа продовжує існувати. Якщо річ втрачає своє первинне призначення, вона втрачає форму, а, отже, своє існування в початковому прояві, закладеному людиною. Так, наприклад, скляна пляшка може бути використана або за прямим призначенням – як ємність для зберігання рідини, або невласливих їй: як ваза для

квітів або своєрідна сувенірна “колба” для макета корабля, як предмет для розкочування тіста на тонкі шари або як підзорна труба у дитячій грі. У всіх цих випадках пляшка продовжує існувати як предмет, але в будь-який момент може бути використана за основним призначенням. Але як тільки ця пляшка буде розплавлена для використання матеріалу або розбита на осколки для прикраси дитячих виробів, в цей же момент вона перестане існувати як предмет [1].

У дизайні розрізняють три форми:

1. Функціональну або утилітарну, що визначається призначенням предмета або утилітарними потребами людини;
2. Конструктивну, що вимагає знання фізичних, механічних, хімічних, електричних та інших властивостей матеріалу;
3. Естетичну, що відповідає художньому смаку дизайну [4].

Форма надає стійкості внутрішнім складовим предмету, роблячи його цілісним і єдиним. Але, також, форма задає і стійкість зовнішніх зв'язків предмета. Таким чином, формою може називатися не тільки одинична річ, але і система речей, об'єднаних загальними взаємозв'язками (комплект, колекція, ансамбль, інтер'єр).

Форма – поняття матеріальне. Визначається низкою властивостей матерії: об'ємністю, характером розташування і руху у просторі, геометричною будовою, вагою, щільністю, міцністю. Виходячи з властивостей матерії, виріб у своїй конструкції і формі набуває композиційної закономірності. Естетично осмислений взаємозв'язок форми предмета з його внутрішньою будовою і зовнішнім простором є найважливішою категорією композиції, і називається об'єктно-просторовою структурою (порівняйте автомобіль, літак, автобус) [4].

Не завжди дизайнер, проектуючи річ, замислюється над тим, скільки сенсу він вкладає в неї, використовуючи той чи інший матеріал, або наділяючи річ тією чи іншою функцією; отримуючи це, лише спроектувавши річ, саме тієї форми.

Форма наділена змістом. Форма визначається функцією і матеріалом. Але форма не залежить від цих понять. Форма активна сама по собі, вона дає життя речі, сенс її існування.

Форма пов'язує людину з природою. Диктує людині, як чинити з річчю в тій чи іншій ситуації. Саме завдяки формі ми дізнаємося про призначення речі.

Поділ форми на зовнішню і внутрішню – дуже цікава думка. Споглядаючи, ми бачимо зовнішню форму. Цікаво, що для кожного ця форма унікальна і несе сенс вже відмінний від смислу, що постає перед іншою людиною, бо в кожного з нас своє сприйняття світу, своя психіка, у зв'язку з чим, відчуваємо ми по-різному. Зовнішня форма завжди зрозуміла і проста, бо створюється самою людиною – дизайнером в процесі проектування.

Внутрішня ж форма, яка виходить з потаємної суті предмета, доносить до дизайнера його сенс і диктує спосіб поведінки з даним предметом, саме вона

змушує дизайнера прислухатися до матеріалу, виявити ті можливості, які він пропонує. Матеріал можна вважати саме внутрішньою формою [5].

Висновки. Аналізуючи форму в дизайні, слід розуміти, що об'єктом дизайнерської діяльності є світ речей, які створюються людиною засобами індустріальної техніки за законами краси і функціонування. По-перше, форма несе в собі сукупність всієї інформації про творця предмета. Форма дає уявлення про дизайнера. Отже, форма є сполучною ланкою між творцем предмета і користувачем.

По-друге, форма є головним інструментом у діяльності дизайнера, оскільки лише форма дозволяє втілити ідеї в життя. По-третє, форма організовує матеріал, виявляє його основні характеристики і виразні якості. Форма не може існувати без матеріалу. Також завдяки формі та її сприйняттю людиною відбувається процес становлення предмета річчю, що вкрай важливо в його життєвому циклі. Чим адекватніше форма, тим простіше буде процес освоєння. У дизайнерській діяльності вкрай важливо використовувати всі характеристики форми для створення найбільш повного образу, для чіткості передачі ідеї і для підвищення ефективності впливу дизайнерського предмета на людину.

Напрямок подальших досліджень. Надалі планується дослідження передумов виникнення і еволюції поняття формоутворення у промисловому дизайні.

Література:

1. Быстрова Т. Ю. Вещь. Форма. Стиль: Введение в философию дизайна. Екатеринбург 2001. 288 с.
2. Дизайн. Иллюстрированный словарь справочник. Г.Б. Миневрин, В.Т. Шмитко, А.В. Ефимов и др. – М.: «Архитектура-С», 2004, 288 с., ил.
3. Електронний ресурс: <http://www.lookatme.ru/flow/posts/design-radar/90405-ponyatie-formy-v-kontseptualnom-dizayne>
4. Електронний ресурс: <http://www.design-lessons.info/alldesign/composition.html>
5. Електронний ресурс: http://www.taby27.ru/studentam_aspirantam//ponyatie-formy-v-filosofii-dizajna.html